

Benut de maatschappelijke potentie van het privaat onderwijs

Erik van Buiten en Marten Jan Kuipers

In 2000 hebben de regeringsleiders van de EU met elkaar afgesproken dat Europa de meest concurrerende kenniseconomie van de wereld zal zijn in 2010. Toenmalig premier Kok was hier namens Nederland een groot voorstander van. Zijn opvolger Balkenende heeft in het verlengde hiervan het Innovatieplatform ingesteld om de ambities van de overheid daadwerkelijk vorm te geven en stimulerende voorstellen te doen. Onderwijs en innovatie zijn daarmee een speerpunt geworden van het regeringsbeleid. Nederland moet meer hoger opgeleiden krijgen, maar tegelijkertijd is er geen extra geld beschikbaar voor het hoger onderwijs. Dit betekent dat er minder geld per hoger opgeleide beschikbaar is. Dat vraagt om innovatief onderwijsbeleid van de overheid.

Minister van der Hoeven heeft bij haar aantreden de ambities al benoemd: meer marktwerking met vraaggestuurd onderwijs en meer hoger opgeleiden. Dit alles moet gerealiseerd worden met minder regels voor de onderwijssector.

De discussie die hierover in politiek-bestuurlijk Nederland wordt gevoerd, richt zich met name op het hervormen van het reguliere onderwijs, het deel van het hoger onderwijs dat door de overheid wordt bekostigd. Die aandacht leidt al snel tot nieuwe regels, nieuwe structuren en nieuwe bureaucratische rompslomp.

Ten onrechte worden de mogelijkheden van het particuliere onderwijs over het hoofd gezien. Het particulier onderwijs is naar zijn aard altijd marktgericht en vraaggestuurd. De enige regels die in de private sector van belang zijn betreffen de erkenning van diploma's. Zonder zware betrokkenheid van de overheid worden in de particuliere sector de doelen behaald die de overheid binnen de publieke sector zelf niet kan realiseren. De student vraagt van deze instellingen om kwalitatief goede opleidingen, die maximaal effect bieden op de arbeidsmarkt.

De particuliere onderwijs- en opleidingssector in Nederland biedt aan ruim anderhalf miljoen mensen de gelegenheid zich (bij) te scholen en te ontwikkelen zonder dat de overheid hieraan bijdraagt. Steeds meer particuliere onderwijsinstellingen bieden hoger onderwijs aan, soms op eigen kracht, soms in samenwerking met reguliere hogescholen of universiteiten. Ruim 40.000 studenten volgen zo een particuliere HBO- of universitaire opleiding. Dat is ruim 10% van de omvang van het publieke hoger onderwijs. Een groot deel van deze mensen benutten het particulier onderwijs om hun kansen op de arbeidsmarkt te verbeteren, bijvoorbeeld op het gebied van informatica, accountancy, gezondheidszorg, management, lerarenopleiding of techniek. Zij doen dit op eigen kosten en op eigen voorwaarden.

Voor particuliere onderwijsinstellingen staat de behoefte van een student voorop. Soms heeft een student slechts behoefte aan een beperkt aantal modules, een talencursus of een extra vak. Of wil een student in eigen tempo een heel onderwijsprogramma doorlopen. Publieke instellingen kunnen dit onvoldoende bieden. Zonder onnodige regels blijkt in het private onderwijs maatwerk wél mogelijk. Studenten zijn onder die voorwaarde bereid zelf te betalen voor hun opleiding, of weten hun werkgever te overtuigen de opleiding zelf te betalen. Bij deze groep onderwijsvragers staat de intrinsieke motivatie voorop.

Opvallende trend is het aantal publieke hogescholen die initiatieven ontplooiën richting commerciële opleidingen. De Hogeschool Arnhem-Nijmegen, INHOLLAND en de Hogeschool Saxion hebben met publieke gelden grote vooraanstaande particuliere

onderwijsinstellingen opgezet of zelfs overgenomen. Niet alleen om hieraan geld te verdienen. Deze hogescholen geven aan dat onderwijsvernieuwing sneller mogelijk is buiten het publieke stelsel, waar regelgeving en procedures erg vertragend werken. Succesvolle particuliere activiteiten worden dan later in het publiek bekostigde onderwijs opgenomen. Hiermee wordt pijnlijk duidelijk dat juist de overheid zelf de innovatie in de onderwijssector in de weg staat. Het is de vraag hoeveel nieuwe leerkrachten of verplegers we mislopen door dit falen van de overheid.

Genoemde hogescholen zetten belastinggeld in om op de private markt te concurreren. Dit is op zich een vorm van oneerlijke concurrentie. Voor de bestaande particuliere opleiders is dit op korte termijn een lastig fenomeen. Op lange termijn is dat echter minder van belang. Het is maatschappelijk onwenselijk om publieke instellingen te weerhouden om in het private onderwijs initiatieven te ondernemen. Het private onderwijs pakt het verwateren van de grenzen tussen publiek en privaat onderwijs dan ook positief op. Publieke hogescholen zoeken terecht wegen om het knellende keurslijf van de overheid af te leggen en zoeken routes om bestaande onderwijsbehoeften in te vullen en braakliggende terreinen te ontginnen. Zolang deze vernieuwingen de onderwijsvraag van studenten centraal stellen, is er sprake van een positieve trend.

Concurrentie tussen onderwijsinstellingen zal zich vooral laten gelden op de kwaliteit van het onderwijs en het vermogen om de student op maat te bedienen. Hierbij zal het onderscheid tussen instellingen voor wetenschappelijk en beroepsonderwijs of zelfs tussen publiek of privaat onderwijs steeds minder evident worden. Als het onderscheid tussen deze sectoren minder zal zijn, zal ook de bestuurlijke inrichting daarop aangepast moeten worden. Niet alleen door een afname van de bestuurlijke rol van de verenigingen van universiteiten en hogescholen, maar vooral door een aanpassing van de wet- en regelgeving. Regels die onderwijsvernieuwing belemmeren, zullen moeten verdwijnen. Nieuwe regels zullen gericht moeten zijn op het mogelijk maken van innovatie in het onderwijs. De student is gebaat bij minder regels én bij betere regels.

Ook rechtvaardigt de vervaging van de scheidslijn tussen publiek en privaat onderwijs een beweging die de andere kant op gaat. Waarom kan het particuliere onderwijs geen rol spelen in het vervullen van maatschappelijke behoeftes, bijvoorbeeld bij het bestrijden van het lerarentekort of het tekort aan mensen in de zorg? Het regulier onderwijs alleen kan niet voldoen aan de maatschappelijke vraag om meer leraren en verzorgers. Het zou voor de overheid winst kunnen betekenen als er voor deze beroepsopleidingen met een ander vorm van bekostiging, zoals bv. voucherbekostiging of prestatiebekostiging, gewerkt kan worden, die studenten bij publieke én bij private instellingen kunnen verzilveren. De groepen potentiële studenten die nu afzien van een opleiding bij reguliere hogescholen zouden door het private onderwijs wel bediend kunnen worden. En om dat onderwijs op maat mogelijk te maken is een andere visie en een vernieuwend onderwijsbeleid nodig. Het zou een gemiste kans zijn om die mogelijkheid niet te benutten. De student en het private onderwijs zijn er klaar voor. Het is nu de vraag of de overheid die innovatie zelf kan waarmaken.

*Erik van Buiten is oud-voorzitter van het Interstedelijk Studentenoverleg (ISO).
Marten Jan Kuipers is voorzitter van de Raad van Bestuur van de Leidse
Onderwijsinstellingen (LOI).*